

10 במאי 2021

סין ואיראן: חידוש שיתוף הפעולה הביטחוני?

הדי שגב

שיתוף הפעולה הביטחוני בין סין לאיראן החל לפי הדיווחים במהלך מלחמת איראן-עיראק, בתחילת שנות השמונים. סין הפכה אז לאחת מספקיות הנשק העיקריות של איראן, וסייעה לתוכנית הגרעין שלה. מתום המלחמה ואילך, יצוא הנשק מסין לאיראן פחת בהדרגה, ובשנת 1997 הופסק הסיוע לתוכנית הגרעין האיראנית באופן רשמי. למרות שרמת שיתוף הפעולה הנוכחית בין סין לאיראן רחוקה מאוד מזו של שנות השמונים והתשעים, תחת שי ג'ין-פינג היא מראה התאוששות ניכרת, שבאה לידי ביטוי בעיקר בביקורים, בתרגילים משותפים, ובניסיונות חשאיים משוערים לסיוע סיני לתוכניות הגרעין והטילים של איראן. המחויבות של איראן להשמדת ישראל והחתימה שלה לתוכנית גרעין, מציבות אותה כאיום החיצוני המוביל על ישראל. היקף הטילים והרקטות שהיא מספקת לגורמים הפועלים בחסותה בכל האזור, הופך אותה לאיום הצבאי העיקרי על ישראל, אך גם על כוחות ארצות הברית ושותפיה במזרח התיכון. לאור אלה, שיתוף הפעולה הביטחוני בין סין לאיראן מחייב מעקב צמוד של ישראל, וכן של ארצות הברית ושותפיה האזוריים.

שיתוף הפעולה הביטחוני בין סין לאיראן החל, לפי הדיווחים, לאחר שבייגינג נטשה את תמיכתה בקומוניזם מהפכני, בעקבות מדיניות הדלת הפתוחה של מנהיג סין דנג שיאו-פינג בסוף שנות השבעים. המדיניות הרדיקלית של איראן לאחר המהפכה של 1979 בודדה אותה משאר העולם, כולל מארצות הברית ומברית המועצות, וכן מחלק ניכר מהעולם הערבי - מעמד שסין יכולה הייתה להזדהות עמו ולהשתמש בו לאינטרסים שלה.

המאמר הנוכחי בוחן את טיבו והיקפו של שיתוף הפעולה הביטחוני בין סין לאיראן משנות השמונים ועד לימים אלה. הוא עוקב אחר שלושה תחומים ביטחוניים שבהם סין ואיראן משתפות פעולה: יצוא נשק; סיוע לתוכנית הגרעין של איראן; ותרגילים צבאיים משותפים. בסיומו תוצג הערכה על עתיד הקשרים הביטחוניים בין איראן לסין, ומסקנות לגבי ההשלכות על ישראל.

הנתונים על רכישת נשק ועלויות עסקאות נשק, הנקובים כולם בדולר אמריקאי, לקוחים ממאגר הנתונים של מכון SIPRI - המכון הבינלאומי לחקר השלום בשטוקהולם (SIPRI, 2021) וממקורות נוספים הזמינים לציבור. הנתונים מייצגים את תקופות האספקה בפועל, ואינם מתייחסים לייצוא של נשק קל (כמו רובי סער, מקלעים ותחמושת) וגם לא נשק סייבר, שקשים למעקב.

מסקנות המאמר הן כי שיתוף הפעולה הביטחוני בין סין לאיראן, למרות שכיום הוא עדיין מוגבל למדי, עשוי לחוות התעוררות מחודשת. השינוי כבר ניכר בעלייה שחלה לאחרונה בתרגילים הצבאיים המשותפים ובביקורים, וכן בדיונים על הסכם אסטרטגי. שיתוף הפעולה הביטחוני של סין עם איראן אינו אינטימי כמו יחסיה עם פקיסטן, היבואנית הצבאית הגדולה ביותר של סין

והשותפה הקרובה ביותר שלה, בהיותה חולקת אינטרסים אסטרטגיים חשובים עם סין באוקיינוס ההודי ומשמשת חוליה מרכזית ביוזמת 'החגורה והדרך'.

יצוא נשק

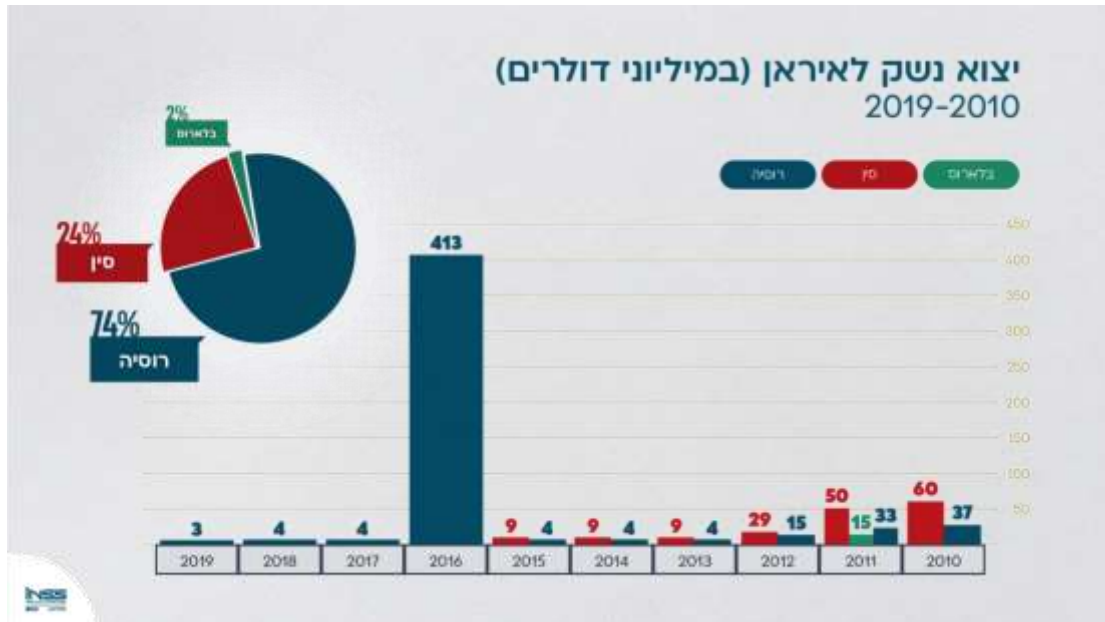
על פי הדיווחים, סין החלה למכור נשק לאיראן במהלך מלחמת איראן-עיראק (1980–1988), כחלק מייצוא כמויות גדולות של נשק סיני לשני הצדדים בסכסוך. אספקת הנשק הראשונה לאיראן הייתה בשנת 1981, של רקטות 107 מ"מ. הרקטות יוצרו לאחר מכן באופן מקומי תחת הכינוי פאג'ר-1. אמצעים נוספים שנמכרו לאיראן היו מטוסים, טנקי מערכה ומערכות טילי קרקע-אוויר, שרובם היו ציוד סובייטי שיוצר בסין ברישיון. פעמים רבות הנשק הועבר בעקיפין ובדיסקרטיות דרך קוריאה הצפונית, כאשר מבחינת איראן מדובר היה בסיוע חירום מסין (Harold & Nader, 2012). במהלך המלחמה מכרה סין לאיראן נשק בשווי של כמעט שני מיליארד דולר, ובמקביל מכרה לעיראק כמות יותר מכפולה.

לאחר המלחמה, ההתעניינות האיראנית בנשק הסיני התמקדה בעיקר בטילים נגד ספינות. איראן רכשה ידע ותשתיות ייצור מסין, כשהיא מסתפקת בכמות קטנה של נשק לצורך ביצוע הנדסה הפוכה שתאפשר לה ייצור עצמי, כך שעם הזמן, תעשיות איראניות החלו לייצר גרסאות איראניות לנשק הסיני. בין תחילת שנות התשעים לאמצע שנות האלפיים ייצרה איראן מאות טילים נגד ספינות מדגם נור וטונדר, שהתבססו על הטילים הסיניים C-802 ו-C-801 בהתאמה, וכן טילי קוסאר שהתבססו על C-701 וטילי נאסר-1 נגד ספינות המבוססים על C-704 (Brandon, 2013). במרץ 2010 נפתח באיראן מפעל לטילי נאסר-1, שנבנה על ידי סין (China opens missile plant, 2010). סביר להניח שהודות לאספקת הנשק לאיראן, סין גם קיבלה הזדמנות לבחון טכנולוגיות ותפיסות מבצעיות שמבחינתה ישמשו אותה בעימותים שנכוונו לה, מול טאיוואן למשל או אפילו מול ארצות הברית.

לצד טכנולוגיות נגד ספינות, סין סיפקה לאיראן על פי הדיווחים גם 150 נגמ"שים מדגם Type-86, שקיבלו בגרסה המקומית את הכינוי בוראק, ולמעלה מאלף מערכות הגנה אוויריות ניידות מסוג QW-11 (MANPADS), שהוסבו לשם מיסאג, וכן שש מערכות טילי קרקע-אוויר מסוג FM 80, שכל הנראה יוצרו באיראן תחת הכינוי שיהאב. כמו כן סופקו לפחות שלושה מכ"מים להתרעה אווירית.

חלק מהטילים שפותחו באיראן על בסיס הטכנולוגיות הסיניות, נשלחו על ידי איראן לחיזבאללה ולארגוני הטרור בעזה והופעלו נגד ישראל. כך למשל, במלחמת לבנון השנייה ב-2006, ספינת חיל הים הישראלי 'חנית' מדגם סער 5 נפגעה מטיל שכלל הנראה היה גרסה איראנית ל-C-802 הסיני, ושוגר מחוף ביירות; חיזבאללה ירה גם רקטות 122 מ"מ סיניות מדגם Type-81 על מטרות אזרחיות בצפון ישראל, שכלל הנראה סופקו על ידי איראן (Human Rights Watch, 2006). בשנת 2011, לכד צה"ל את ספינת הנשק ויקטוריה בדרכה מסוריה לעזה, כשעל סיפונה שישה טילים איראניים המבוססים על C-704 (IDF Spokesperson, 2011). באוקטובר 2016 טענו המורדים החותיים בתימן כי ירו בהצלחה טילים נגד ספינות לעבר ספינה צבאית של איחוד

האמירויות במיצר באב אל-מנדב, שהתקרבה לנמל מוקה בתימן. על פי הדיווחים, היו אלה טילי C-802 מתוצרת סין שסופקו על ידי איראן, או טילי נור המיוצרים מקומית (Missile attack destroys ex-navy ship, 2016). באותו חודש, שוגרו טילים לעבר משחתת של חיל הים האמריקאי משטח בתימן הנשלט על ידי המורדים החותיים, שלא הצליחו לפגוע. על פי הדיווחים, שני הטילים שנורו לעבר הספינה האמריקאית היו מאותו סוג (LaGrone, 2016).

תרשים 1: יצוא נשק לאיראן במיליוני דולרים, 2019-2010 | מקור: SIPRI 2021

סין אחרי רוסיה

בין השנים 2010 ל-2019, הסתכם יצוא הנשק של סין לאיראן ב-166 מיליון דולר, שהם 19% מייצוא הנשק שלה למזרח התיכון, ו-1% בלבד מסך יצוא הנשק העולמי שלה. לשם השוואה, יצוא הנשק של רוסיה לאיראן הסתכם ב-521 מיליון דולר, שהם 5.6% מייצוא הנשק של רוסיה למזרח התיכון, ו-0.7% מסך יצוא הנשק העולמי שלה. באותן שנים רוסיה הייתה גם ספקית הנשק הגדולה ביותר של איראן, עם נתח של 74% אחוזים מסך יבוא הנשק של איראן, בזמן שסין ובלארוס אחראיות ל-24% ו-2% אחוזים בהתאמה.

יצוא הנשק הסיני לאיראן הופסק בשנת 2015, עם החתימה על הסכם הגרעין (תוכנית הפעולה המשותפת), אולם רוסיה מצדה המשיכה לספק נשק לאיראן. מדובר היה בעסקאות נשק שנחתמו עם איראן עוד קודם להסכם הגרעין, וכללו מערכות נגד טנקים, מכ"מים לגילוי אווירי וארבע מערכות קרקע-אוויר מדגם S-300PMU-2. מערכות אלה נרכשו במקור בשנת 2007, אך מכירתן הוקפאה עד אפריל 2015, שאז פקעה ההקפאה שרוסיה הטילה על עצמה על רקע ההתקדמות בשיחות הגרעין, והן סופקו לבסוף בשנת 2016 (Taleblu, 2016). לבלארוס הייתה עסקה בודדת בשווי 15 מיליון דולר בשנת 2011, במסגרתה היא מכרה לאיראן שני מכ"מים להתרעה אווירית מסוג Vostok-E.

יצוא למדינות המפרץ

יצוא הנשק הסיני לאיראן התבצע במקביל למכירות של סין למדינות המפרץ, שהן שותפות ביטחוניות של ארצות הברית אולם מקיימות יחסי כלכלה ואנרגיה הדוקים עם סין. הנשק שייצאה סין לסעודיה ולאיחוד האמירויות הערביות בין השנים 2010 ל-2019 הסתכם בכ-18% (165 מיליון דולר) ו-17% (155 מיליון דולר) מסך יצוא הנשק שלה למזרח התיכון, בהתאמה. יתרה מכך, חלקה של סין הגיע רק ל-0.67% מסך יבוא הנשק של סעודיה, ול-1.4% מסך יבוא הנשק של איחוד האמירויות.

בעוד יצוא הנשק הסיני לאיראן בתקופה זו התמקד בעיקר בטילים נגד ספינות, ערב הסעודית ואיחוד האמירויות רכשו בעיקר מערכות של כלי טיס בלתי מאוישים (UCAV), שלא יכלו לרכוש מארצות הברית באותה עת (Herb, 2017). לפי דיווחים עדכניים, ארצות הברית מתכננת למכור לאיחוד האמירויות 18 כלי טיס בלתי מאוישים מסוג MQ-9B - פריצת דרך שהתאפשרה במסגרת הסכמי אברהם שנחתמו ב-2020 (Mezher, 2020). אם העסקה תצא לפועל, היא עשויה לאותת כי מדינות המפרץ מעדיפות טכנולוגיה מערבית אך חשות שעליהן לפנות לסין עקב מגבלות אמריקאיות, ולכן יש אפשרות שיגבילו או ינטשו כליל את האפשרות להמשיך ולייבא כלי טיס בלתי מאוישים מסין לצרכים צבאיים.

סיוע לתכניות הגרעין והטילים של איראן

מלבד נשק, נטען כי סין סייעה לאיראן בפיתוח תוכנית הגרעין האזרחי שלה מתחילת שנות ה-80 ועד שנת 1997 (Harold and Nader, 2012). על פי הדיווחים, סין עזרה לאיראן בבניית מרכז המחקר הגרעיני שלה באספהאן. המרכז נחנך בשנת 1984, וניתן להסיק מכך ששיתוף הפעולה ביניהן החל כמה שנים קודם לכן. סין גם הכשירה מהנדסי גרעין איראנים ועזרה לאיראן בכריית אורניום. שתי המדינות חתמו על הסכם שיתוף פעולה גרעיני בשנת 1990, ובשנת 1991 העבירה סין לאיראן טון מטרי אחד של אורניום הקספלואוריד (UF6) (Scobell & Nader, 2016, p.56). בין השנים 1998 ל-2002, איראן השתמשה ב-UF6 הסיני לבדיקת הצנטריפוגות בחברת החשמל האיראנית 'קליה' בטהראן (Director General, 2003). בעקבות משבר טאיוואן בשנת 1997, בייגינג הבינה כי הסיוע הסיני לאיראן מחמיר את יחסיה של סין עם ארצות הברית, ומעמיד את הצמיחה הכלכלית המהירה של סין בסיכון. לאור זאת סין החליטה להגביל את יחסיה עם איראן, והפסיקה את שיתוף הפעולה עם תוכנית הגרעין האיראנית (Garver, 2007, pp. 13-17).

מאז הקמת סוכנות החלל האיראנית בשנת 2003, איראן השתמשה בתוכנית החלל שלה כפלטפורמה להרחבה ושיפור של תוכנית הטילים הבליסטיים שלה, ושיגרה כמה רקטות לחלל שהתבססו על טילים בליסטיים בייצור מקומי, כמו השיהאב 3 (Smith, 2020). מאז 2005 איראן זכתה לסיוע לתוכנית החלל שלה גם דרך חברותה בארגון אסיה-פסיפיק לשיתוף פעולה בחלל (APSCO), שמטרתו לקדם שימושים בחלל החיצון למטרות שלום. בשנת 2016 דווח כי חברות הארגון סין, פקיסטן, איראן ופרו, נמצאות בתהליך יצירת רשת SSA - רשת למודעות למצב בחלל

(space situational awareness), שתורכב בשלב הראשון מטלסקופים אופטיים קרקעיים (Space Watch Global, 2016). באוקטובר 2015, חתמה חברת האלקטרוניקה האיראנית סלראן על הסכם עם חברות סיניות להתחיל להשתמש בציוד מיקום, ניווט ותזמון של הלוויין Beidou 2 למטרות ביטחוניות, מהלך שבסופו של דבר עשוי לשפר את השימוש שתעשה איראן בניווט לווייני בתוכנית הטילים הבליסטיים שלה (Nadimi, 2016).

בנוסף, התוכניות של איראן להשגת נשק ולמודרניזציה ביטחונית לוקחות בחשבון את החברות הסיניות, בשל יכולתן לפעול כארגוני מסווה (front). באפריל 2014 הטיל משרד האוצר האמריקאי סנקציות על שמונה חברות סיניות בגין התנהלות כארגוני מסווה שתמכו בפעילות הצטיידות הטילים של איראן (Iran Primer, 2014). על פי דוח משרד האוצר האמריקאי שפורסם ביולי 2017, איראן קיבלה רכיבים אלקטרוניים לתוכנית הגרעין שלה באמצעות סוכנת הרכש הסינית אמילי ליו וארבעה גופים קשורים, כבר בשנת 2014 (US Department of Treasury, 2017). בנובמבר 2020 הטיל משרד החוץ האמריקאי סנקציות נוספות על שתי חברות סיניות - Chengdu Best New Materials Co., Ltd ו-Zibo Elim Trade Co., Ltd - בגין תמיכה חשאית בתוכנית הטילים האיראנית (Pompeo, 2020). לא ברור אם ממשלת סין עומדת מאחורי פעילויות אלה, או שהיא מודעת להן והחליטה להעלים עין.

ביקורים ותרגילים משותפים

עם בחירתו של שי ג'ין-פינג למזכיר הכללי של המפלגה הקומוניסטית ויו"ר הוועדה הצבאית המרכזית בנובמבר 2012, הוא פתח בשדרוג מאסיבי של הצבא הסיני, והאיץ את הפיכתו מכוח הגנה טריטוריאלי שמסורתית היה קרקעי, לצבא עם הקרנת כוח (Lague & Kang, 2019). במסגרת תפיסת הביטחון הרשמית שפרסמה סין במאי 2015, שהיא הראשונה שתיישם באופן מלא את חזונו של שי בתקופת כהונתו, מובעת לראשונה הקריאה "לשמור על ביטחון האינטרסים של סין מעבר לים" ובמיוחד "לשמור על הזכויות והאינטרסים הימיים שלה" (State Council, 2015).

מאז 1985 נוהגת סין לערוך ביקורים קבועים בנמלים זרים, ועד 2006 היא כבר ערכה 60 ביקורי נמלים, רובם באזור אסיה-פסיפיק ורק שניים במזרח התיכון (מצרים וטורקיה בשנת 2002) (Yung & Rustici, 2011). סין הרחיבה את הדיפלומטיה הימית שלה כחלק מ"המשימות ההיסטוריות החדשות" שניסח נשיא סין לשעבר חו ג'ין-טאו בשנת 2004, וכוללות את הציפייה מהצבא הסיני להיות ערוך לשמור על האינטרסים הלאומיים המתרחבים של סין מעבר לים, ובכלל זה פעולות נגד הפיראטים במפרץ עדן מאז 2008 (Hartnett, 2009).

במרץ 2013 קיימו ספינות איראניות ביקור נמל ראשון בסין, כשהן מגיעות לעגון בגיאנג'יהגאנג שבגיאנגסו (Murphy, 2014). במאי 2014, ביקר שר ההגנה האיראני חוסיין דהקאני בבגינג, והתקבל בברכה על ידי עמיתו הסיני צ'אנג וואן-צ'ואן. דהקאן קרא לחידוש הקשר הקדום שיוזמת החגורה והדרך מסמלת אותו. הוא גם הביע את תקוותו שאיראן וסין יחזקו את שיתוף

הפעולה בתחומי ההגנה, הביטחון והצבא (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2014).

בספטמבר 2014, ביקרו לראשונה ספינות מלחמה סיניות באיראן, לצורך ביצוע תרגילים ימיים משותפים. בתרגיל השתתפו שני ספינות סיניות, פריגטה מדגם 'Changzhou' Type-054A, ומשחתת מדגם 'Changchun' Type-052C, שהיו בדרכן חזרה לסין בתום פעולה נגד הפיראטים במפרץ עדן (Erdbrink & Buckley, 2014). באוקטובר 2014 ביקר בסין מפקד חיל הים האיראני, האדמירל חביבולה סייארי - ביקור ראשון בסין של נושא תפקיד זה. סייארי נפגש עם קצינים סינים בכירים, בהם מפקד צי הים הצפוני וסגן מפקד של מה שהיה בשעתו המרחב הצבאי של ג'ינאן; הוא גם ביקר בכמה מתקנים, כולל האקדמיה הימית לצוללות של סין. סייארי ציין במהלך ביקורו כי איראן מעוניינת בשיתוף פעולה רב יותר עם סין בתחומים של מאבק בפיראטים, סיוע הומניטרי ופעולות סיוע באזורי אסון, וכן בתחום ההגנה על קווי תקשורת ימיים (Qiu & Wang, 2014).

ב-14 בנובמבר 2016, שר ההגנה הסיני צ'אנג וואן-צ'ואן ערך ביקור בן שלושה ימים בטהראן, ונפגש עם שר ההגנה האיראני חוסיין דהקאני. צ'אנג הביע את אמונו שהקשרים הביטחוניים בין איראן לסין יתחזקו בשנים הבאות. השניים חתמו על הסכם להתחייבות לשיתוף פעולה צבאי הדוק יותר במספר תחומים, ובכלל זה תרגילים צבאיים ופעולות למאבק בטרור (Gady, 2016). ביוני 2017 פתחו איראן וסין בתרגיל ימי משותף במפרץ. בתרגיל בן ארבעת הימים השתתפו שתי ספינות סיניות, פריגטה מדגם 'Jingzhou' Type-054A, ומשחתת מדגם Type-052C 'Changchun'. לפי הדיווחים, השתתפו בתרגיל משחתת איראנית וכ-700 אנשי חיל הים (Reuters, 2017). בדצמבר 2017, סגן הרמטכ"ל האיראני לעניינים בינלאומיים קדיר נזאמי הגיע לבייג'ינג, שם נפגש עם הגנרל שאו יואן-מינג, סגן ראש מחלקת המטה המשולב של הוועדה הצבאית המרכזית. התקשורת הסינית דיווחה כי שני הצדדים דנו בסוגיות בינלאומיות ואזוריות בעלי עניין הדדי ובשיתוף פעולה צבאי בין סין לאיראן (Tang, 2017). כלי תקשורת איראניים הוסיפו כי היה זה המפגש הראשון של "הוועדה הצבאית המשותפת של איראן וסין", אשר נערכה בהזמנת שר ההגנה של סין (Islamic Republic News Agency, 2017).

בספטמבר 2018, שר ההגנה הסיני, הגנרל וויי פנג-חה, וסגן יו"ר הוועדה הצבאית המרכזית בסין, הגנרל ג'אנג יואו-שיה, נפגשו בבייג'ינג עם שר ההגנה של איראן, בריגדיר גנרל אמיר חאתמי. הצד האיראני אמר כי הוא מוכן לעבוד עם סין על מנת "ליישם באופן מלא את הקונצנזוס החשוב אליו הגיעו מנהיגי שתי המדינות, לחזק את שיתוף הפעולה הפרגמטי בתחומים שונים, ולקדם את המשך פיתוח היחסים בין שתי המדינות ושני הצבאות". (Chen, 2018). בספטמבר 2019 הגיע מפקד כוחות הצבא האיראני, מייג'ור גנרל מוחמד חוסיין בגארי, לביקור בן שלושה ימים בסין. כלי תקשורת איראניים דיווחו כי הביקור היה בהזמנת שר ההגנה הסיני. באקרי ביקר בבסיס חיל הים הסיני בשאנגחאי, בחן ציוד ימי וכלי שיט המוצבים בבסיס, ומאוחר יותר אמר כי איראן וסין "עתידות לחוות התפתחות משמעותית ביחסי הביטחון והצבא שלהן". שני הצדדים דנו גם

בדרכים להקים ועדה משותפת לנושאים טכניים ותעשייתיים בין איראן לסין (Iran Press, 2019).

בדצמבר 2019 ביקר הגנרל שאו באיראן ונפגש עם מפקד חיל הים האיראני האדמירל חוסיין חאנוזאדי במטרה לארגן תמרון ימי משולש בין איראן, סין ורוסיה. כלי תקשורת איראניים דיווחו כי שאו הזמין את חנוזאדי לבקר בסין, וציין כי המגעים בין איראן לסין "שומרים על ביטחון האזור ועל השלום העולמי" (Islamic Republic News Agency, 2019). מאוחר יותר באותו החודש, פתחו סין, רוסיה ואיראן בתרגיל ימי משותף בן ארבעה ימים באוקיינוס ההודי ובמפרץ עומאן. סגן האדמירל השני של איראן, גולמרזיה טהאני, אמר כי התרגילים המשותפים גם מאותתים לעולם כי היחסים בין טהראן, מוסקבה ובייג'ינג הגיעו לרמה "משמעותית" (Westcott & Alkhshali, 2019). דובר משרד ההגנה הלאומי של סין, וו צ'יאן, אמר כי "התרגיל המשותף הוא הסדר שיתוף צבאי מקובל בין שלוש המדינות ... שמתנהל על פי החוק והנוהג הבינלאומיים" (Huaxia, 2019), וכי סין שלחה ספינה אחת – המשחתת 'Xining' Type-052D, שהייתה חלק מכוח המשימה השגרתי של סין נגד פיראטים באזור.

תרשים 2: ציר זמן צבאי וביטחוני סין-איראן 2020-2013

מתוך שבעה ביקורים של בכירים צבאיים שנערכו בין שתי המדינות, רק שניים התקיימו באיראן, שכן סין מעדיפה למצב עצמה מול שותפותיה כפטרון, ולגרום לבכירים האיראניים לעשות את הדרך לסין במקום ההיפך. באופן דומה, אף אחד משלושת התרגילים הימיים המשותפים לסין ואיראן שנעשו עד כה לא היה בסין. יתרה מכך, הספינות הסיניות שנטלו חלק בתרגילים הימיים המשותפים עם איראן לא הגיעו לאיראן מסין במיוחד לשם כך, אלא נשלחו מכוחות שכבר הוצבו באזור כחלק מהמלחמה של סין בפיראטיות. התרגילים המשותפים משקפים חוסר סימטריה ביכולות ובאינטרסים: לסין יש אינטרס להראות נוכחות באוקיינוס ההודי ובאזור המפרץ, ומנגד לאיראן יש פחות עניין באזור אסיה פסיפיק, ויכולתה הצבאית להגיע לאזור זה מוגבלת.

שיתוף הפעולה הביטחוני של סין עם איראן אינו שונה מאוד מקשריה עם שותפות אחרות במפרץ, כמו ערב הסעודית למשל. לפי הדיווחים, סין סייעה לסעודים במאמצים הגרעיניים שלהם באמצעות סיוע חשאי בהקמה של מתקן להפקת "עוגה צהובה" (אורניה), ובכך שסיפקה להם יכולות טילים בליסטיים (Strobel, Gordon, Schwartz, 2020). בניגוד לשלושת התרגילים המשותפים שסין ערכה עם איראן בעשור האחרון, לפי הדיווחים היא קיימה עם סעודיה שני תרגילים משותפים, ואף לא אחד עם איחוד האמירויות. כמו כן, על פי הדיווחים, סין לא ערכה ביקורים צבאיים בכירים בערב הסעודית וגם לא באיחוד האמירויות, ובכירים צבאיים משתי האחרונות לא התארחו אצלה. היוצא מן הכלל היחיד היה השתתפות צוות האווירובטיקה של חיל האוויר המלכותי הסעודי, המכונים 'Saudi Hawks', בתערוכה האווירית ג'וחאי שנערכה בסין בנובמבר 2018 (ZX, 2018). באוקטובר 2016 ערכה סין את התרגילים הראשונים נגד טרור עם ערב הסעודית בציונצ'ינג (Reuters, 2016), ובנובמבר 2019 שתי המדינות פתחו בתרגיל אימון משותף בין הכוחות המיוחדים הימיים שלהן, שהתקיים בג'דה תחת השם 'Blue Sword 2019' (Yang, 2019).

בנוסף לביקורים ותרגילים משותפים, במרץ 2020 סיפק הצבא הסיני לכוחות הצבא האיראני כמות לא ידועה של ציוד רפואי, כמו ערכות בדיקה, ביגוד מגן ומסכות כירורגיות חד-פעמיות, כדי לעזור לאיראן להילחם במגפת הקורונה (Huaxia, 2020). היה זה חלק ממאמץ גדול יותר של בייג'ינג והצבא הסיני לתמוך בשותפותיה במהלך ההתפרצות העולמית הראשונה של המחלה. ציוד רפואי נתרם לכ-150 מדינות ולארבעה ארגונים בינלאומיים (Segev & Lavi, 2020). המגפה העולמית אפשרה לסין להעביר מסר לשותפותיה שגם הצבא שלה יכול לעזור להן בעת צרה.

השלכות בעתיד והמשמעות מבחינת ישראל

עידן שי ג'ין-פינג מסמן פרק חדש בשיתוף הפעולה הביטחוני בין סין לאיראן, שקיבל ביטוי פומבי בביקורי בכירים, ביקורים בנמלים ותרגילים צבאיים משותפים. במקביל, דיווחים ממשרד האוצר האמריקאי מציעים כי חברות סיניות מסייעות באופן סמוי לתוכנית הטילים של איראן. חרף העובדה שסין עצרה את ייצוא הנשק שלה לאיראן בעקבות הסכם הגרעין, מערכת היחסים המתהדקת בין המדינות עשויה להצביע על התרחבות הממד הביטחוני והצבאי בשותפות האסטרטגית הכוללת שבין סין לאיראן, שנכון לעכשיו המוקד שלה הוא עדיין קשרי כלכלה ואנרגיה.

ב-27 במארכ 2021 חתמו סין ואיראן על הסכם אסטרטגי ל-25 שנה. אף שתוכנו לא פורסם באופן רשמי, הניו יורק טיימס דיווח ביולי 2020 על טיוטת מסמך בת 18 עמודים בפרסית, שככל הנראה הודלפה על ידי גורמים באיראן, למורת רוחה של סין. בין הנושאים השונים שנדונו בטיוטה שפורסמה, ניתן לציין שיתוף פעולה סיני ואיראני במרחב הסייבר, מערכת המיקום הגלובלית הסינית BeiDou, ובניית תשתיות 5G באיראן. בטיוטה מוזכרת גם האפשרות לתרגילים ואימונים צבאיים משותפים, כמו גם לשיתופי פעולה במחקר ובפיתוח נשק ובמודיעין (Fassihi, 2020).

אמנם מוקדם מדי לנתח את השלכות של מה שנראה כהסכם אסטרטגי, אולם לא ניתן להתעלם מהאינדיקציות לממדים עתידיים של שיתופי פעולה, השמים דגש על יכולות מחקר ופיתוח

משותפים בטכנולוגיה צבאית ועל שיתוף פעולה מודיעיני. ההסכם האסטרטגי מגיע בתקופה קריטית שבה האמברגו על איראן במסגרת החלטת מועצת הביטחון 2231 כבר אינו בתוקף, כך שלאיראן יש שוב אפשרות לרכוש נשק סיני.

בעוד סין מנהלת יחסים עם ערב הסעודית, איחוד האמירויות וישראל במקביל, במהלך השנים היא סייעה במידה רבה לחיזוק יכולותיה ההתקפיות של איראן - מדינה המאיימת על שלוש השותפות הללו, כולל האיום שמציבה תוכנית הגרעין האיראנית. על ישראל לעקוב מקרוב אחר היחסים המתפתחים בין שתי המדינות, ולזהות נשק וטכנולוגיות שיש סיכוי שיוצאו לאיראן בעתיד. הבנת טיבו והיקפו של שיתוף הפעולה הסיני-איראני חשובה לקביעת אסטרטגיה ישראלית מוצלחת כלפי איראן, ולהבנת מדיניותה כלפי סין. כל הנושאים הללו מחזקים את הצורך של ישראל בניהול תקשורת עם ממשלת סין בנוגע לאיומים האיראניים. על ישראל להעלות נושאים אלה מול הממשל האמריקאי, ולהשקיע מאמצים מודיעיניים בהכרת שיתוף הפעולה המתגבש, שמשמעותו כי טכנולוגיה וידע צבאיים מסין יגבירו את האיום האיראני על ישראל.

מקורות

Brandon, G. J. (2013, April 16). China's role in Iran's anti-access / Area denial weapons capability development. Middle East Institute. <https://bit.ly/3sQ7NTo>

Chen, Z. (2018, September 10). Senior Chinese military leaders meet with Iranian Defense Minister. *China Mil.* <https://bit.ly/32WpYLT>

China opens missile plant in Iran. (2010, April 23). *UPI.* <https://bit.ly/3nutp5U>

Erdbrink, T., & Buckley, C. (2014, September 22). China and Iran to conduct joint naval exercises in the Persian Gulf. *The New York Times.* <https://nyti.ms/3u56vVc>

Fassihi, F., & Myers, S. L. (2020, July 11). Defying U.S., China and Iran near trade and military partnership. *New York Times.* <https://nyti.ms/3u5q1AX>

Gady, F. (2016, November 15). Iran, China sign military cooperation agreement. *The Diplomat.* <https://bit.ly/3aKA9aw>

Garver, J. W. (2007). *China and Iran: Ancient partners in a post-imperial world.* Seattle: University of Washington Press, pp. 13-17.

Harold, S., & Nader, A. (2012). China and Iran economic, political, and military relations. RAND Corporation.

https://www.rand.org/pubs/occasional_papers/OP351.html

Hartnett, D. M. (2009, March 4). The PLA's domestic and foreign activities and orientation. Testimony before the U.S.-China Economic and Security Review Commission. <http://www.uscc.gov/sites/default/files/3.4.09Hartnett.pdf>

Herb, J. (2017, April 17). Lawmakers press Trump to approve drone sales to Jordan, UAE. *CNN*. <https://cnn.it/3nvu7Ql>

Huaxia. (2019, December 26). China, Russia, Iran to hold joint naval exercise. *Xinhua*. http://www.xinhuanet.com/english/2019-12/26/c_138659848.htm

Huaxia. (2020, March 19). Chinese military sends anti-epidemic medical supplies to Iranian armed forces. *Xinhua*. http://www.xinhuanet.com/english/2020-03/19/c_138895352.htm

IDF Spokesperson. (2011, March 15). C-704 anti-ship missiles found on-board the "Victoria." Israel Defense Forces. <https://bit.ly/3nz3V7y>

Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran. (2003, November 10). International Atomic Energy Agency. <https://fas.org/nuke/guide/iran/iaea0603.pdf>

Iran Primer. (2014, April 29). *US Targets Weapons, Oil Sanctions Evaders*. In United States Institute of Peace. <https://bit.ly/3t4m0v2>

Iran Press. (2019, September 13). Iranian top military commander visits Chinese naval base Shanghai. <https://bit.ly/3eQpZ9s>

Islamic Republic News Agency. (2017, December 13). Iran, China to cooperate on common interests, security. <https://bit.ly/3vs7clq>

Islamic Republic News Agency. (2019, December 3). Iran moving path of army's naval development forward. <https://bit.ly/3xASxwx>

LaGrone, S. (2016, October 11). USS Mason fired 3 missiles to defend from Yemen cruise missiles attack. *USNI News*. <https://bit.ly/3e2rUc3>

Lague, D., & Kang L B. (2019, April 23,). How China is replacing America as Asia's military titan," *Reuters*. <https://reut.rs/3xwAebD>

Lebanon/Israel: Hezbollah hit Israel with cluster munitions during conflict. (2006, October 18). Human Rights Watch. <https://bit.ly/3u7xH5B>

Mezher, C. (2020, November 24). MQ-9 reapers to the UAE: Why now? *Breaking Defense*. <https://bit.ly/3ugnDaJ>

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. (2014, May 7). Yang Jiechi meets with minister of defense and armed forces logistics of Iran. <https://bit.ly/2SjwCtw>

Missile attack destroys ex-navy ship off Yemen. *The Maritime Executive*. (2016, October 3). <https://bit.ly/3vqUARO>

Murphy, B. (2014, October 28). Iran and China deepen a “blue water” friendship. *Washington Post*. <https://wapo.st/32WI5B5>

Nadimi, F. (November 22, 2016). Iran and China are strengthening their military ties. Washington Institute for Near East Policy. <https://bit.ly/3t4AzPt>

Pompeo, R. M. (November 27, 2020). New sanctions under the Iran, North Korea, and Syria Nonproliferation Act (INKSNA). Department of State. <https://bit.ly/3xIbpK3>

Qiu, H., & Wang, Q. (2014, October 23). Iranian navy commander Sayyari leads a delegation to visit the North Sea fleet. *PLA Daily*. http://www.81.cn/jwgz/2014-10/23/content_6192371.htm

Reuters. (2016, October 27). *China holds first anti-terror drills with Saudi Arabia*. <https://reut.rs/3nIAG2a>

Reuters. (2017, June 18). Iran and China Conduct Naval Drill in Gulf. *Reuters*. <https://reut.rs/3eOsNnA>

Scobell, A., & Nader, A. (2016). *China in the Middle East: The wary dragon*. RAND Corporation. p. 56.

Segev, H., & Lavi, G. (2020). China's donation diplomacy. *INSS Insight, No. 1324*. <https://www.inss.org.il/publication/chinas-donations/>

Smith, Z. M. (2020, October 1). Iran's space program and the wall between "peaceful purposes." Center for Strategic & International Studies. <https://bit.ly/32ZMgMQ>

Space Watch Global. (2016, September). Iran and APSCO to Create a Space Situational Awareness Network. <https://bit.ly/3nxamHX>

State Council. (May 27, 2015). *China's military strategy* (full text). <https://bit.ly/336ZNlz>

Stockholm International Peace Research Institute. (2021, March 15). *SIPRI arms transfers database*. <https://www.sipri.org/databases/armstransfers>

Strobel, W. P., Gordon, M. R., & Schwartz, F. (2020, August 4,). Saudi Arabia, with China's help, expands its nuclear program. *Wall Street Journal*. <https://on.wsj.com/3t64DKB>

Taleblu, B. B. (2016, September 1). Understanding Iran's deployment of the S-300 system. Foundation for Defense of Democracies. <https://bit.ly/3aOx8Gg>

Tang, C. (2017, December 11). Shao Yuanming held talks with the Deputy Chief of General Staff of the Iranian Armed Forces. Ministry of National Defense. <https://bit.ly/3u6uvqV> [in Chinese].

US Department of Treasury. (July 18, 2017). Treasury targets persons supporting Iranian military and Iran's Islamic Revolutionary Guard Corps. <https://bit.ly/2Sdxdgh>

Westcott, B., & Alkhshali, H. (2019, December 27). China, Russia and Iran hold joint naval drills in Gulf of Oman. *CNN*. <https://cnn.it/3uax7UE>

Yang, T. (2019, November 20,). China-Saudi Arabia joint naval training "Blue Sword 2019" kicks off. *China Mil*. <https://bit.ly/3vDJ8Ce>

Yung, C. D., & Rustici, R. (2011, January 1). China's out of area naval operations: Case studies, trajectories, obstacles, and potential solutions. *China Strategic Perspectives*, 3, National Defense University. <https://bit.ly/3gVv7fm>

ZX. (2018, September 28,). Saudi Arabia's royal aerobatic team to make debut in China. *Xinhua*. http://www.xinhuanet.com/english/2018-09/28/c_137499224.htm